

POZIV NA SARADNJU

U EDICIJI

**USTANAK NARODA
JUGOSLAVIJE
1941**

Godina 1941 je karakteristična po raznovrsnosti uslova u kojima su vršene pripreme za Ustanak u pojedinim krajevima zemlje i po bogatstvu formi oružane borbe — počev od spontanih otpora protiv ustaškočetničkih pokolja do sveopšteg narodnog ustanka. Mnogi događaji od istoriskog značaja i herojski podvizi širokih masa i pojedinaca nijesu mogli biti zadokumentovani iz posebnih uslova u kojima su se odigrali. Još uvijek nijesu potpunije i svestranije osvijetljeni ti gigantski napori naših naroda. Potpuniju sliku o njima mogu dati samo preživjeli učesnici — organizatori i nosioci tih događaja. Kroz konkretne prikaze događaja i ljudi učesnici mogu dati obilje podataka i zapažanja da se što potpunije shvati: u čemu je bio izvor snage i volje za onakav gigantski otpor protiv zavojevača i domaćih izdajnika u vremenu kada se nije mogao jasnije sagledati ishod iz nastale situacije; kako su izvođene vojno-političke pripreme naroda za ustanak; kako su nicalle, naoružavale se i pripremale oružane snage Oslobođilačke borbe i Socijalističke revolucije; koje su sve akcije, kako i u kojim uslovima borbe vođene, u prvoj godini rata i kako su se kalili i kako su stvarani novi kadrovi Revolucije u vatri oružane borbe; pod kojim su uslovima izbijali spontani otpori u pojedinim krajevima kako ih je Partija kanalisala i slivala u sveopšti napor Oslobođilačkog rata i Revolucije; kroz kakve se sve forme razvijala oslobođilačka i revolucionarna borba. O tim i drugim pitanjima, učesnici mogu dati niz podataka i ocjena kako bi se dobila što jasnija slika o svemu onome što se zbilo u 1941 godini, i još nije potpuno i svestrano osvijetljeno. Edicija *S u t j e s k a* je pokazala šta mogu napisati učesnici o jednom događaju iz našeg Oslobođilačkog rata i Revolucije i kakvo bogatstvo sadržaja mogu o njemu pružiti čitaocu, istoričaru i drugom naučnom radniku i stvaraocu umjetničkih djela. Što 1941 nije potpunije osvijetljena uzrok leži u sporoj aktivnosti da se istoričarima i stvaraocima drugih naučnih i umjetničkih djela učine pristupačnim sjećanja učesnika, koja bi po bogatstvu i raznovrsnosti sadržaja mogla poslužiti i kao solidna izvorna građa i značajna vaspitna literatura za sadašnje i buduće generacije.

Diskutujući o ovome na svojoj sjednici održanoj 3 marta ove godine pod pretsjedništvom druga Koče Popovića, Inicijativni odbor je prihvatio osnovnu koncepciju za pripremanje edicije o **USTANKU 1941 GODINE** čiji će autori biti učesnici događaja.

Šiljući Vam navedenu zamisao molimo Vas da za ovu ediciju date i svoj prilog u vidu članka ili sjećanja napisanog u potpuno slobodnom obliku. Kod pisanja je naročito važno da autori nastoje da njihova izlaganja budu što vjernija slika događaja jer je to prvi uslov za ljepotu stila u ovoj vrsti publikacija.

Molimo Vas da nas preko redakcije VIZ JNA »Vojno delo« obavijestite o temi koju biste obrađivali, odnosno težišnim pitanjima koja mislite iznijeti u svojim sjećanjima. U tom smislu će Vam se obratiti i neko od drugova iz Vojnoizdavačkog zavoda JNA »Vojno delo« koji su zaduženi za prikupljanje radova od učesnika događaja. Težnja je da sjećanja budu po mogućstvu provjerena, naročito u pogledu mjesta, vremena, učesnika i zbivanja, što se donekle može učiniti pomoću Zbornika dokumenata i podataka o NOR-u koji izdaje Vojni istoriski institut, dela »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije« (objavljeno 1957 godine), drugih publikacija i konsultovanjem drugih učesnika.

Slobodni smo da ovdje učinimo jednu napomenu: rezultati naše borbe su tako veliki i tako jasni da svako prećutkivanje izvjesnih slabosti kojih je, prirodno, bilo i moralo biti, ne bi išlo u prilog obrade ovog najznačajnijeg događaja u istoriji naših naroda.

Rok za dostavljanje radova Redakciji je novembar 1960 godine, jer prva knjiga treba da iziđe iz štampe polovinom 1961 — o dvadesetoj godišnjici Ustanka.

S drugarskim pozdravom

ZA INICIJATIVNI ODBOR
generalpotpukovnik,
Milinko Đurović

USTANAK NARODA JUGOSLAVIJE 1941

PIŠU UČESNICI

INICIJATIVNI ODBOR u sastavu: Koča Popović (pretsednik) Vera Aceva, Cana Babović, Marko Belinić, Petar Brajović, Savo Brković, Krste Crvenkovski, Uglješa Danilović, Peko Dapčević, Milinko Đurović, Vinko Hafner, Fadil Hodža, Vlado Janjić, Đuro Kladarin, Slavko Komar, Voja Leković, Cvijetin Mijatović, Dragi Milenković, Kosta Nađ, Gojko Nikoliš, Slobodan Penezić, Petar Relić, Ivan Rukavina, Velja Stojnić, Lidiya Šentjurc, Pal Šoti, Borko Temelkovski, Janez Vipotnik — na svojoj prvoj sednici održanoj 3 marta 1960 godine u Beogradu prihvatio je osnovnu koncepciju za ediciju sa radnim naslovom »*USTANAK NARODA JUGOSLAVIJE 1941*« čija prva knjiga treba da se objavi o dvadesetogodišnjici početka Ustanka i Socijalističke revolucije naroda Jugoslavije.

I CILJ EDICIJE

Prikazati *prvu godinu* Narodnooslobodilačkog rata i Socijalističke revolucije naroda Jugoslavije onako kako su je videli, osetili i doživeli učesnici. Kroz svoje napise učesnici treba da daju čitaocu što potpuniju, što verniju i što intenzivniju sliku o Ustanku. Takvo delo će imati trajnu vrednost i predstavljace bogat prilog literaturi i izvornoj građi o prvoj godini rata i Revolucije, ono će vršiti i vaspitno-obrazovni uticaj na čitaoce, naročito na mlade naraštaje.

Publikacija će biti *opštejugoslovenskog karaktera*, sa težištem na *oružanoj borbi* i faktorima koji su vodili *bratstvu i jedinstvu* naših naroda, jednoj od osnovnih tekovina Narodnooslobodilačkog rata i Revolucije.

Prva knjiga ovog dela treba da se pojavi početkom juna 1961 godine, tj. o dvadesetoj godišnjici Ustanka naroda Jugoslavije pod rukovodstvom KPJ.

II SADRŽAJ

Teži se obuhvatanju svih faktora koji su došli do izražaja u oslobodilačkoj i revolucionarnoj dinamici, sa njihovim uzrocima i posledicama, — kao i svih manifestacija života i borbe ljudi i atmosfere koja ih je okružavala. Treba da se reljefno vidi politička i organizaciono-rukovodeća uloga i aktivnost Partije na pripremanju i izvođenju Ustanka i Socijalističke revolucije koja je sa Ustankom počela.

Osnovna je tematika, znači:

1. Rad CK KPJ na stvaranju i razvijanju ideje o Ustanku i njenom razrađivanju u konačne odluke, direktive, uputstva i sl. po partiskopolitičkoj i vojnoj liniji do njihovog realizovanja na terenu i konkretan rad na terenu u vezi sa pripremama i izvođenjem Ustanka i Socijalističke revolucije, — iznesen u obliku sećanja.
2. Rad CK KPH, CK KPS i pokrajinskih komiteta Partije (Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, Vojvodine i Makedonije) na daljem razvijanju i razrađivanju odluka iznesenih pod 1 i konkretan rad na terenu u vezi sa pripremama i izvođenjem Ustanka, — iznesen u obliku sećanja.
3. Rad okružnih, sreskih, gradskih i mesnih komiteta na razrađivanju odluka, direktiva i uputstava za pripremanje i izvođenje Ustanka koje su dali viši partiski forumi, po partiskopolitičkoj i vojnoj liniji, njihov rad na realizovanju stavova sadržanih u navedenim odlukama, direktivama i uputstvima, tj. određivanje konkretnih zadataka rukovodstvima i izvršiocima i konkretan rad na terenu.
4. Način prenošenja napred izloženih odluka, direktiva, uputstava, naređenja, obaveštenja i sličnih akata vezanih za pripreme i izvođenje Ustanka, po partiskopolitičkoj i vojnoj liniji, od viših na niže forume i organe i horizontalne veze (organa na istom nivou) po ovim pitanjima.
5. Stvaranje vrhovnog vojnog rukovodstva, njegov rad u toku 1941 godine na pripremanju i izvođenju oružane borbe i organizacioni razvoj u toku godine.
6. Formiranje glavnih vojnih rukovodstava za Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Crnu Goru i Makedoniju, njihov rad i razvoj u toku 1941 godine.
7. Formiranje nižih teritorijalnih vojnih rukovodstava i njihov rad i razvoj u toku 1941.
8. Oružane formacije: pojava prvih ustaničkih jedinica; način njihovog formiranja, naoružavanja i pripremanja (obuka) za borbu; njihov sastav; komandovanje ovim jedinicama; njihove akcije i borbe (ciljevi, mesto, vreme i rezultati.) Razvoj ovih i stvaranje novih jedinica u toku 1941, do formiranja Prve proleterske brigade. Sastav, naoružanje, oprema i rukovođenje novim jedinicama, njihove akcije i borbe.
9. Spontani oružani otpori u pojedinim krajevima pre početka Ustanka i mere Partije da ih poveže i usmeri u pravcu opštih oružanih napora naroda Jugoslavije u borbi protiv okupatora i kvislinga.
10. Rad na pripremama Ustanka u pojedinim zemljama (današnjim republikama) i tok ustanka u 1941 godini na nivou CK KPJ i Vrhovnog štaba.
11. Rad na pripremama i izvođenju Ustanka u pojedinim zemljama (današnjim našim republikama), pokrajinama, oblastima, širim

i užim ustaničkim rejonima, i to na nivou CK KPH, CK KPS, odnosno pokrajinskih komiteta i glavnih štabova, a za oblasti i uže rejone na nivou odgovarajućih partiskih i vojnih rukovodstava.

12. Diverzije i drugi razni oblici oslobodilačko-revolucionarne aktivnosti u okupiranim gradovima.
13. Mesto i uloga sanitetskih radnika i početne organizacione forme sanitetske službe. Rad i razvoj ove službe u toku prve godine NOR i Revolucije.
14. Prvi organi oslobodilačke i revolucionarne vlasti, njihova uloga, rad i razvoj, sa posebnim naglaskom njihovog značaja za vođene oružane borbe.
15. Omladina, posebno SKOJ, i njeno učešće u Ustanku.
16. Žene u Ustanku.
17. Revolucionarna štampa i tehnika u prvoj godini rata.
18. Razni drugi oblici oslobodilačke i revolucionarne aktivnosti.
19. Snabdevanje.
20. Likovi narodnooslobodilačkih boraca prve godine rata dati kroz njihovu oslobodilačku i revolucionarnu aktivnost.
21. Kvislinštvo i kontrarevolucija.

Kao što se vidi, postoji grupa opštih centralnih tema i grupa tema vezanih za svaku republiku posebno. U ovoj drugoj grupi takođe postoje opšte teme republičkog značaja, vezane za republiku kao celinu, i teme vezane za pojedina ustanička područja koja su imala svoja posebna rukovodstva i određene ciljeve. U okviru ovih postojali su uži rejoni — žarišta ustanka sa svojim rukovodstvima i određenim ciljevima. Izgleda da bi bilo dobro da se teme, kako su napred izložene, obrade u po jednom ili više opštih članaka, dok bi se produblјivanje događaja, atmosfera i razni aspekti zbivanja iznšili u vidu niza sećanja i manjih napisa. Na primer, o Bosni se može dati jedan opšti članak i više članaka sa posebnim aspektima; o istočnoj Bosni može se dati takođe jedan opšti članak, a i više sećanja i manjih članaka sa težištem na pojedinim revolucionarno-oslobodilačkim aktivnostima usmerenim na jačanje oružane borbe. Ali, treba dati i posebne članke sa više sećanja za uže ustaničke rejone: Romaniju, Birač, Ozren i dr.

Prilozi: a) Književni prilozi napisani specijalno za ovu ediciju:

- b) Likovna dela na temu NOB;
- c) Dokumentarne (ratne) fotografije;
- č) Neobjavljeni dokumenti sa faksimilima;
- ć) Razne karte, skice i grafikoni;
- d) Pregledi partizanskih jedinica;
- đ) Pregledi neprijateljskih jedinica;
- e) Registri: mesta i imena, i drugi prilozi.

III VRSTE RADOVA

Članci; sećanja učesnika izložena u obliku priče, reportaže, hronike, intervjua; zatim: autentični dnevni, ratne beleške, naučni radovi o pojedinim događajima i pojavama koji će doprineti njihovom boljem osvetljavanju, književnoumetnički i likovni prilozi na ovu temu.

Izlaganja treba da su istinita i jasna, bez nametljivosti i nepotrebnog patosa. Ne ustezati se da se iznesu i slabosti i neuspesi.

Delo će se izdati na srpskohrvatskom (latinicom), slovenačkom i makedonskom jeziku.

IV ORGANIZACIJA RADA

Inicijativni odbor će pružiti podršku radu na realizovanju ove koncepcije. U tom smislu drugovi koji konkretno rade na ovom poslu mogu se sa određenim pitanjima neposredno obraćati pojedinim članovima Inicijativnog odbora.

U redakciju koja će raditi na pripremanju ove edicije ući će iz Inicijativnog odbora: Milinko Đurović, generalpotpukovnik, načelnik Vojnoizdavačkog zavoda JNA »Vojno delo«, Petar Brajović, generalmajor, načelnik Odeljenja za Narodnooslobodilački rat Vojnog istoriskog instituta JNA i Dragi Milenković, sekretar Centralnog odbora Saveza boraca NOR Jugoslavije. Redakcija će se proširiti ulaskom u njen sastav i drugova koji nisu u Inicijativnom odboru ali konkretno rade na pripremanju edicije. U njen sastav će ući i Pero Morača, sekretar komisije CK SKJ za istoriju Partije.

Ediciju će objaviti Vojnoizdavački zavod JNA »Vojno delo«, Beograd, Zahumska ulica 26, telefon 40-594 i 44-981/lok. 33 i 47).

Organizacioni rad u »Vojnom delu« odvijaće se preko Redakcije biblioteke »IZ RATNE PROŠLOSTI NAŠIH NARODA«.